EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

12. aastakäik
Toimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (ansv. utg.) Hans Schiller

Peatoimetus ja talitus:
EESTI MAJAS, Stockholmis, sinakäik, Kocksgränd 3
Aadress: Box 16320
103 28 Stockholm 16
Telefon: 21 84 46

Toimetus Eskilstunas:
Toimetaja Jüri Aus
Aadr.: Eesti Päevaleht, Box 120, 631 02 Eskilstuna. Tel.: 016/14 77 72
Tellimisperioodiks nr. 28656

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 15:–
Termin (4 kuud) ..... kr. 5:–
Kuu ..... kr 1:–

Kuulutushind 75 ööri mm.
Arikuulutused 1 kroon mm.
Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB
Eskilstuna 1970

Eskilstuna-Kuriren

Reedel, 11. detsembril 1970
Upplaga C
Nr. 287 (3571)

Osavõtjaid ERN aastakoosolekust. (EPL-foto Lepper).

Elav välispoliitiline vaidlus Rahvusnõukogu aastakoosolekul

Kompliseeritumaks muutunud rahvusvaheline olukord ja Läänе-Saksamaa uus idapolitika domineerisid nädalavahetusel Stockholmis toimunud Eesti Rahvusnõukogu (ERN) välispoliitilisi seisukohti. Koosolekut juhatasid esimees Aleksander Varma, Karl Ereumn ja Bernhard Mäelo. Ettekandeid peeti rahvusvahelise ja siseprobleemide sektoris seotud poliitilisele noorte organiseerimisel, Rootsi Eestlaste Esinduse ühisymbolitsismi, mut olukorda eesti ajakirjanduses jne. Viimases osas kuulati ära Alar Reinansi ja Adelaide Lemberi sõnavõtud.

Kuulati ära ülevaated välispoliitilise olukorra kohta ja kinnitati tegevusaruanded ja tegevuskava. ERN 1969/70 a. majandusaruanne näitab tulusid-kuluusi tasakaalus 69.617:–, kusjuures reservfondi on jäetud kr. 5.033:–. Suureimaks kuluposteiks on väliskatsioomid ja informatsioon kr. 37.706:–, ruumid kr. 8.589:–, kontorikulud kr. 5.559:– ja toetusad ja seokulukulud kr. 7.285:–. Järgmise aasta eelarve kinnitati kr. 59.000:– suuruses. Laekur A. Kompus oma aruandes rõhutas, et kuigi ERN tulud on viimastel aastatel olnud umbes samasuured, on tegelikult ERN büroo koormatus pidevalt kasvanud.

VÄLISPOLIITILINE OLUKORD

ERN esimees A. Warma oma avasõnavõtus andis ülevaate rahvusvahelisest olukorrast, puudutades ka mõninaid nähtelid meie pagulaskonna elus, mida ERN tegevuses ei saa ignoreerida. Ta ütles kokkuvõtlikult:

Lähtekoht — relvastuse tasakaal Lääne-Ida vahel kui raha tagatis on tõhulise arengu hämmastava tulemusena juba läbimenemata saatste lookasul vananenud, sest seda tasakaalu sul vananenud, sest seda tasakaalu ei ole võimalik määrtleda arvab prantsuse kindral Beaufore, selle kõrisuse eittendlane.

Järelikult — kui inimkond tahab vältida üldist sõda, mitte ainult seda edasi lükata n.ö. meie päevika, siis tuleb leida raha säilitamiseks absolutsem kriteerium — õigus. Selleni aga nähtavasti ei jõuta aasta või kahe jooksul.

N. Liit näib olevat arvamisel, et on ülim aeg oma kanda Euroopas tehtud ainutuste asse kõiretl. kindustada ka vermilisel. Tema närvilikkus ja praeajamine näitab, et hoolimata oma jõudemonstreerimistest maal ja merel pole ta kindel, et tema positsioon oleks Euroopas kindel ja kõrras.

USA-d katsub Kreml väsitada tulemusteta läbirääkimistega ning sõja venitamisega Kagu-Aasias. Kremli taktika on Nixonile läbinähtav. Ta aga usub oma mõõnadijate kinnitust, et N. Liit on sisemiselt seevõrd rebenenud olukorras, nii et küsimuste lõplik lahendamine muutub N. Liidugа seda lõpmaks, mida asta edasi.

Küll on aga Nixon deklareerinud, nähtavasti hoistusceks Moskvale, et USA etulised huvid Vahemeres (Lähis-Idas) ei või sallida ühegi teise riigi kontrolli, mis seal ohustaksid USA huve.

Ma olen mitmelt poolt, ka Vaba Euroopa Komitee ringkonnist kuulnud, et Am. Ühendriikide huvi on märgatavalt vähenenud. mitte ainult lõestatud rahvaste organisatsioonl ja Vaba Euroopa rahvuskomiteede suhtes, vaid Euroopa suhtes üldse.

See viimane arvamine näib olevat ekslik. See on, esiteks, minu isiklik muije kõnelustest USA ametiisikutega. Veel rohkem seda minu arvamist kinnitab P. At. Liidus asjaset korgemolekul USA kongressiliige Wayne L. Hays, korrates president Nixoni sõnu, mida ta dekalareeris käesoleva aasta veebruaris: "Meie võime end niisama vähe Euroopast tagasi tõmmata kui Alaskast". Seda nõusb USA julgeelek. Hays rõhutas eriti siirust ja tõsidust, millega need sõnad USA poolt Euroopate on öeldud. Tema väga sõuikas ja kaine kõne voeti Atl. L. iidu täiskogu poolt vasto üldise aplausiga ning rahuldustundega.

Mis aga näib küll paika pidavat on see, et USA välisministeerium ei riffta eriti N. Liidugi lõpliku lahendusse ostmisel, lootes, nagu juba mainitud, et aeg teeb selle lahendamine korgemaks ja ostarbekohasemaks läbivilmiseks.

Sellest lähtudes ei anta USA vähemalgi ostarvamise eesmärgiks tähendust ekslil-organisatsioonidele n.ö. vanas stiilis, näites ette, näiteks, Balti riikide osas, et otsustatakse küsimused koos üldisemate lahendustega. ning siis juba selles vaimus nagu aeg ja areng Baltikumis seda teeb vajalikuks. Mõistagi tuleb siis arvestamiseks eesti rahva vaba tahe esmajoones, kuigi startimise alu-

Järg lhk 2

Eesti Rahvusnõukogu aastakoosoleku juhatus. Vasakult Aleksander Varma, Karl Ereumn ja Bernhard Mäelo. (EPL-foto Lepper).

Uute õpilaste vastuvõtt Gümnaasiumi

Eesti Gümnaasium Stockholmis pakub kaasmaalastele sinulaadse võimalust gümnaasiumiharidusse omamiseks kursuste kaudu. Osavõtt kursustest on kõigile vanaduse ja elukutse peale vaatamata, vaba.

Jaanuaris 1971 algavad järgmised kursused gümnaasiumi kava alusel: Eesti keel, eesti kirjandus, inglise keel, saksa keel, prantsuse keel, soome keel, ajalugu, matemaatika, keemia, loodustendus, usutendus ja pedahoiogia.

Osavõtjail palutakse registreeruda koolisajanjajale, pr. Veronica Vinter, Eesti Keele ja Kirjanduse Instituut, Apelbergsgatan 50, 111 27 Stockholm, tel. 21 84 54. Osa võib võtta kas ühest või mitmest kursusest samal ajal, olenevalt õpilaste ajapanusest ja muudest asjaoludest. Registreerimisel palutakse teatada millisest kursusest soovitakse osa võtta, samuti nimi ja aadress.

Fil. dr. Joh. Ungerson
Gümnaasiumi rektor

Uus Esindus kokku 23 jaan.

Esinduse juhatus oma koosolekul 7. detsembril otsustas kõrgavilitud Esinduskogu avakoosolek kokku kutsuda 23. jaanuaril [illegible] Stockholmis.

Ühtlasi avaldab Esinduse juhatus avaliikku tänu kõigile kaasmaalastele, kes valimistoimkondades toetajatena või muul viisil viimile heaks koridaminekuks on kaasa aidanud.

● **Ameerika luterlik kirik sai ajalooa esimese naispastori** kui Maryland: ordinigi luterlik kirik andis ametilukut kirikuõpetajaks pühitsede 30-a. uusteedlase Elizabeth Platzi, kes senini olnud ühe ülikooli kapisani abiliiseks.

Üldvalimiste lõpptulemused Kes pääsesid esinduskogusse

Rootsi Eestlaste Esinduse üldvalimised Esinduskogu moodustamiseks on nüüd lõppenud ja valimistulemused lõplikult selgunud. Valimistest võttis oma 4006 hääletajat. Uues Esinduskogus on suurimaks rühmituseks Rahvuslik Parempoolne Rühm, kes viis esitatud 33 kandidaadist läbi 34, teisel kohal on suurusel Rahvuslik Koostöö Keskus 25 kohaga (esitatud 28 kandidaadisti), kolmas Eesti Vabadusliit 19 mandaadiga (esitatud 28), neljas Liberaalne Erakond 17 kohaga (esitatud 25) ja viendaks erapooletud, kes esinesid individuaalselt — kokku 5 mandaati (kandideeris 11).

Võrdluseks võib märkida, et eelmistel, 1966 aasta üldvalimistel oli 4180 hääletajat ja suurimaks rühmituseks oli Rahvuslik Koostöö Keskus, kel oli 30 saadikut, järgnesid Eesti Vabadusliit 25, Rahvuslik Parempoolne Rühm 23, Liberaalne Erakond 11 ja erapooletud 9 kohaga. Seega on Rahvuslik Parempoolne Rühm võitnud 9, Liberaalne Erakond 6 kohta, vähenenud on Rahvuslik Koostöö Keskus 5 ja Eesti Vabadusliit 6 kohaga, samuti on erapooletute arv vähenenud 4 võrra.

Seekordsetel valimistel said enim hääli Elmar Tõldsepp 2109, Leo Karupõld 1956, Arti Pae 1897, Voldemar Kiviaed 1864, Voldemar Kask 1849 ja Hans Kauri 1847. Eelmistel valimistel said enimhääli Voldemar Kiviaed 2438, Jaan Lettik 2385, Hans Kauri 2259, Elmar Tõldsepp 2239, Aksel Linkhorst 2197, Arti Pae 2126.

Sellest korvutamisest selgub, et seekord on toimunud rohkem ruhmavalimine, kuna ükskutele kandidaatidele antud häälte arv tipus ja üldiselt on vähenenud, st. kandidaatide häälte arvus ei ole erinev enam endisest amplituudis. Nüüd seekordne esimene, õpetaja Elmar Tõldsepp sai tegelikult vähem hääli kui eelmistel valimistel, mis kehtib ka järgnevate kohta. Ühesõnaga: valijate parteiline teadvus on tõusnud.

Praegu ei ei ole veel selge, kuidas uue juhatuse moodustamisel erakonnad kokku lepivad. Toome alpoel valimiste tagajärjed nende 100 sehtes, kes pääsesid uude Esinduskogusse:

1. Elmar Tõldsepp 2109, 2. Leo Karupõld 1956, 3. Arti Pae 1897, 4. Voldemar Kiviaed 1864, 5. Voldemar Kaks 1849, 6. Hans Kauri 1847, 7. Sven Hanson 1811, 8. Eero Tarjus 1756, 9. Alo Irval 1744, 10. Boris Gorman 1734, 11. Anders Kiing 1717, 12. Richard Norvell 1702, 13. Elmar Voorema 1676, 14. Jüri Adlis 1509, 15. Rudolf Schmuul 1052, 16. Mihkel Jõgiria 1494, 17. Peeter Tarkpea 1493, 18. Mall Jaama 1478, 19. Sven A. Reinans 1466, 20. Arvi Moor 1463, 21. Rein Aru 1454, 22. Priidu Pukk 1452, 23. Peeter Pukk 1436, 24. Priidu Puusepp 1407, 25. Martin Jõksom 1405, 26. Jüri Fonka 1385, 27. Tõll Assma 1378, 28. Elmar Albast 1372, 29. Olef Murrik 1349, 30. Mart Killiver 1346, 31. Hannus Estra 1336, 32. Tõll Kauri 1301, 33. Valter Soo 1298, 34. Reet Tarkapea 1293, 35. Mari-Ann Kampiiä 1271, 36. Arbo Nael 1265, 37. Erik J. Sergo 1263, 38. Jaan Viivsi 1239, 39. Herbert Ilir 1256, 40. Arnold Sergo 1255, 41. Toomas Jürisoo 1229, 42. Herman Kann 1225, 43. Virpi L. Kõnber 1223, 44. Kristjan Meikop 1221, 45. Ilmar Tõigre 1212, 46. Kina Joandi 1210, 47. Johannes Kant 1202, 48. Jaak Mannali 1197, 49. Tarmo Oja 1197, 50. Edvard Assa 1190, 51. Harald Nurk 1187, 52. Hans Atilla 1186, 53. Helmi Kivised 1185, 54. Elvo Loosme 1175, 55. Aarne Võting 1172, 56. Nikolai Rang 1168, 57. Ilmar Laan 1165, 58. Annus Estra 1160, 60. Agu Kriim 1147, 61. Jüri Loseman 1127, 62. Vatke jõrlado 1119, 63. Eveld Lillieste 1118, 64. Ain Tresfeldt 1117, 65. Irina Aug 1116, 66. Tõnu Riomar 1115, 67. Felix Kõllo 1113, 68. Susanna Tomson 1112, 69. Valve Nõu 1110, 70. Jaan Ounap 1107, 71. Ruut Paglant 1091, 72. Lembit Aring 1093, 73. Kalju Nõu 1091, 74. Herman Öödik 1085, 75. Veljo Vaigur 1051, 76. Lembit Pella 1022, 77. Andres Koorn 1029, 78. Jaan Allas 1027, 79. Friedrich Jungeman 1026, 80. Nikolai Raudvere 1016, 81. Romo Klaar 1000, 82. Jüri Männik 1000, 83. Vello Uumukõls 993, 84. Maida 992, 85. Juhana Odermann 982, 86. Kristjan Vaigur 979, 87. Mart Estra 971, 88. Hans Leis 971, 89. Mart Tõurk 952, 90. Daniel Lourga 944, 91. Karl Johann Saal 942, 92. Nõu Lindeberg-Lindvel 932, 93. Albert Uregi 931, 94. Tõõu Uutma 932, 95. Jaak Kivilooq 929, 96. Anne Marie Albo 916, 97. Ilmar Meikop 913, 98. Kätrin Sarg 905, 99. Johan Jürgens 896, 100. Peter Kilasr 891.

Arti Pae

Leo Karupõld

Elmar Tõldsepp

● **Käbi Laretei signeeris ühendatses oma raamatu "Vem spelar jag for" ilmumisega NK raamatukauplises ostjatele raamatuid, kui nad soovisid kuulsa pianisti autograami.**

Hrushtshovi mälestused: Soome hävitas Talvesõjas miljon vene punaarmeelast

N. Liidu eksdiktaator Hrushtshov puudutab oma läände toimetatud mälestusis ka pakti Hitleri Saksamaaga, kuid vaikib täielikult sellest, kuidas lepingu otsese tagajärjena anastati näiteks Balti vabariigi. Samuti ei nimeta Hrushtshov reivaendlust sama Hitleriga, kellega suurimas vennalikkuses jagati omavahel ära Poola. Seda rohkem aga teonitab Hrushtshov, et kõik olevat toimunud ettekavatsetult, Stalin seletanud hiljem, et "Hitler muidugi tahab meid petta, kuid meie peame hoopis teda." Kirjeldades aga Suksamaa kaitletungi N. Liidule, väidab Hrushtshov, et Kremli juhtkond siiski kuidagi ei suutnud uskuda, et Saksa

Moskvast nimelt saabus kohale käsk, et sakslaste kahuritulele ei tohi vastata, kuna tegemilt võib olla selge provokatsiooniga mõne rüegmendiohvitseri poolt, kes tegutseb omavoliliselt ja kalli relvavenna Hitleri teadmata.

Hrushtshov usub, et Molotov-Ribbentropi pakti vaadeldi Kremlis kui taktikalisell osavat sammu "kuigi seda keegi ei julenud nimetada avaliikult". Pakti ei diskuteerituid isegi parteiimitingutel. Sest tavaliselt "lihtsalle lõnavalt" oleks olnud hirmus raske selgeks teha, kuidas kommunistlik Venemaa äkki on asunud liitumvahekorda fashistliku Saksamaaga.

Seda rohkem aga lõdisemud suur ja vägev N. Liit hirmust Soome ees... Hrustshov kirjeldab, kuidas Stalin kartnud kallaletungi just põhjast ja peale kõige mun suus Leningrad kahuritule ulatuses Soome piirist. Ja marssal Mannerheim olnud veendunud Sovjet vaenane, mistõttu ohtu just Soome kandist peetud suureks.

Ühesõnaga otsustasid venelased, et Soome kõest tuleb nõuda teatud maa-alasid — ja seda ka tehti. Muidugi Keidus Soome kategooriliselt, mispeale leiti, et tuleb esitada ka ultimaatum. Kui see ka ei aita, siis jäa muud üle kui rünnata.

Stalin, Hrushtshov ise ja kogu Kremli nõukond arvanud umbes nii, et "aitab vaid häälte tõstmisest, kui see ei peaks aitama, siis pole vaja muud teha kui tulistada üksainus pauk". Müüjirelv soomlased otsemaid kiesd üles tõstavad ja alistuvad.

Vaenutegevusega alustati, venelased tulistasid oma esimesed lasud, kuid ükski asi ei läinud plaanikohaselt. Soomlased ei moelnudki käsi tõsta. Seepeale jäburdab Hurshtshov ka üsna tubliist kuulusest, mille kohaselt soomlased olevat esimesina atakeerinud, edasi venelaste moraalsest õigusest ja sõdade tekkimisest ildiselt. Lõppkokkuvõttena konstateerib Hrushtshov, et Sovjetil oli õigus. Oigus end kaitsta...

Hrushtshov avaldab suurimat imetlust soomlaste kangelaslikkusele. Kui Stalin alguses arvas, et Soome-sõjaväelastelaste suurimate kuotseta, siis üsna pea oldi sunnitud vastekohta revideerima. Nimelt läks "suure ja võitmatu" punaarmee ofensiivjuba alguses peale viltu.

Soomlased spordirahvana olid otsekui sündinud suuskadel ja nende kiired, liikuvad ja kergete automaatsõvadega varustatud sidurid sõna tõsles mõttes taskid vaprad vajsad tükkideks. Kaasaarvatud suure hädaga punaarmeesse värvatud elukutselised sportlased Moskvast, Ukrainest ja Leningradist.

Stalin isiklikult kõnelenud kõestunult täielikuks fiaskoks muutunud Talvesõjast ja venelaste suurtest kaotustest. Tõiesti konventsionaalse sõja raamest väljas olnud ka soome "kõgude" ülieektiivne tegevus. Nimelt

Järg lhk. 2.

Jõulupidu pühapäeval

Eesti algkooli noored on hoolega ette valmistunud esinemiseks koolipeol. (Foto Tippo).

Pühapäeval, 13. dets. kl. 14.30 on Stockholmi Eesti Algkooli traditsioonilise jõulupuu tavaline kohas, Skanstulli Gümnaasiumis, Bobugatan 24—26.

Kavas on jõulunäidend "Võõnsar", talvemuinasjutt 2-a pildis Ao Vakkilt, valmutlik taltus, õpilaste etteandeid ja jõulunaa.

Piletid on müügil kohapeal, hind 10,- täiskasvanutele, 2,- kooliõpilastele, eelkoolilastele tasuta. Kavad on tasuta. Riideloku eest hoolitsevad gaidid ja sisseluleku selle eest, 1 kroon iaikult, saavad ned gaidlusele. Peol on müügil Algkooli 25. a. jubeli raamat, hind 25,-.

Teretulemast kõik, meie suured ja väikesed, noored ja vanad!

KAS KA TEIE SÕBRAD LOEVAD EESTI PÄEVALEHTE?

EPL 11. detsembril 1970

LÄÄNELIIDU RINNE

Põhja-Atlandiliidu viieteistkümne liikmesriigi aastakonverentsil läbipeetud suurennemul uksmeelt ning ühtehoitahtet. Eriti iseloomustav selles mõttes oli Prantsusmaa esinemine, mis muide on mitmeti olnud problemaatiline. Kuigi Prantsusmaa on kindral de Gaulle'i ennaegsest otsusest saadik ikka veel jäänud kõrvale lääneliidu sõjaväelise organisatsioonI. NATO hel rohkem kui kahtlane, iteldak se kommunikees.

Lääneliit motiveerib oma otsust seletusega, et just praegu pole sõdemed Ida ja Lääne vahel küllalt hed selleks, et läbiräägimised voiksid ennast tasuda. Kommunikees märgitakse lääneliidu rahuutut kriisiolukorra puhul Vahemeri rõunis ja torjutakse ühtlasi kategoorilisel tõlmistemal Berlii-ben-Berlinist. Kui nõusugusel kokkulepperil ei saavutata, siis on ka toelise ja kestva pingevähendamise võimalus Ida ja Lääne vahel ilmselt

MEREPOEESIAST ja MUUST

Herbert Salu: Kauged rannad ja oma saar. Eesti eesti kirjandusest. 376 lk. Kirjastus "Valta Esti". Stockholm, 1970.

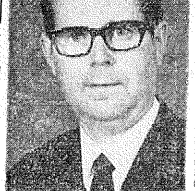

Herbert Salu

Kirjanduse alal on meil loomulikult nii mahu kui ka tuntuse poolest esikohal olnud belletristika. Kirjanduse uurimine, esseistika meie kirjanduse probleemidest on olnud võimalustest olenevalt vähene. Eriti väljaspool kodumaad on see viimaste aastakümnete jooksul võinud olla väheste asjahuviliste valus aja harrastuseks, kirjutada on tulnud kasina materjali põhjal ja rutates. Kiesselova raamatu asamisluqu on meie praegustes oludes selle poolest erakordne, et autoril on olnud kõige paiparat rikkalik materjal ja selle pikemaajaline uurimine on ühenduses selmuid tema kutsetööga. Herbert Salu tegeleb nimelt riikliku uurimisnõukogu ülesandel eesti kirjanduse uurimisega. Ta on tõenäoliselt simus inimene väljaspool Eestit, kes läile tööpäevaga ja nii-öelda leivatööna uurib sellist ala. Alates aastast 1965 on ta töötanud eesti kirjanduse dotsendina Tampere ülikoolis juures, aga on järgmise sugiseni vabastatud loengute pidamise kohustusest. Seegi on testavasti sinaloordne juhtum, et mõni ülikool väljaspool Eestit omab eesti kirjanduse tarvis eraldi õpetajat.

Eseede kogu koosneb eriteemalistest peatükkidest. Kõige pikem on "Kauged rannad ja oma saar", mis uurib meremotiivi eesti luules, rõhuga sümbolistlikul merelulul 20-nda sajandi algul. See on esimene katse vaadelda Suitsu, Ridala ja Enno luulet tollesegse viiliskirjanduse taspõhjal. Salu ühistab küll mõiteldu sügusest peale — vanadest kreeklastest — ja jõlgib meremotiivi arengut maailmakirjanduses. Noore Gustav Suitsu mereihalus põhineb soome kirjanduse eeskujudel. Selles ühenduses tuntud juhani Ahole ja Eino Leinole toob Salu ühaks L. Onerva, keda seniseid uurijad pole maininud. Villem Ridala kesiteharrastus võimaldas tal lugeda kirjanduse originaalis. Puntusesümbolistide korval tundis ta eriliet huvi itaalia klassikaline ja moodsa luule vastu. Salu võrdlused näitavad, et ta sai sellest impulsse oma kodurandade-luule kujundamisel. Ernst Enno jumalarandade-igatsuse põhjaks on meil peetud mingit äkilist uualist valgustust. Salu vitab asjalolile, et Enno uusilised elamused pärinevad lapsepõlvest ja et ta hiljem lugeb prantsuse sümbolistide uusiist ülirikast. Pole harulduhe nähtus, et rasketel aegadel (Salu nimetab neid Enno elust ostitakse troosti usus. Meremotiiv tuli Enno luulesse Riia-perioodil. Sünnjuurest meenutab Salo Kristjan Jaak Petersoni, kes seda asatst varem oli ajamadel Riia liivarandadel saanud oma merelamusel ja samuti nagu Ennogi oma vaesuse ja haiguse murdes otsis tuge inimese vaimu jõumalikust päritolust.

Uut valgust juhjbj Salu ülesel peatükis ka meie rahvushümni ajaloole. Vastupidi senisele teadmisele oli Jannsenil otseseks eeskujuks mitte Runebergi "Vär fandi" sonmekeelne tõlge, vaid noorena Viiburis töötanud Reigi pastori Gustav Felix Rinne lokaalpatriootiline luuletus "Hiomaa ehk issamaa-laul", mis küll on loodud Runebergi järgi, aga mille viimane salm ("Sul" andis ta laand tunnistust, (Mo armas isamaa!") Runebergi puudub. Jannsenil aga on see olemas ("So ülle Jummal walwago, (Mo armas isamaa!").

Muutmist sooritab Salu kirjanduslike ajujärkude nimetustes. Sakss terminoloogia eeskujudele toetuva uusromantismi või impressionismi asemele oleks kohasem võtta sümbolism, ni nagu see esineb ka rahvusvahelises kirjandusloolises pruugis. Prantsuse sümbolistid ju olidki meie luuletajate eeskujudeks.

Peatükk "Probleeme Eduard Vijde ajaloolisest trilloogiast" on täiendatud ja ümbertöötatud osa Salu soomekeelsest doktoriväitekirjast, mis ju pole hüzemiseks kättesaadav. Siin rakendatud uurimismetoodil ei oinud varem Eestase jõudnud ja ei saa ka praegu ühekülgse vene mõju tõttu kodumaises uurimises kõne alla tulla.

Ka peatükk "Esimesed eestikeelsed tõlked Schilleri oodist "Laul tõõmile" on ümbertöötatud versioon varem saksa keele uvaldatud tõest. Pikad tõlkeniited eri autoritelt näitavad meie keele ja stilli tollesegset seisu ja tõlkimise raskusi. Pilt oleks olnud veeigi selgem, kui võrdlemiseks oleks ära toodud ka originaaltekst — "An die Freude" ise, seda ciam, et siin niikuinii leidub saksakeeleseid tsitaate.

"Elias Lönnrot eesti kirjanduse tõlkijana" kirjeldab Lönnroti keeleõppimise matka Eestis 1844-ndal aastal ja tema kokkupuutud eesti kultuuri-isiksustega. Ta viis Soome kassa hulga eestikeelseid rahvaramatuid ja tõlkis mitmed neist soome keelde. Uudisena kuuleme, et Mannteufeli karskussõsuliite putustus "Willem Nawi ello-päwad" tõlgiti soome keele vahendusel ka rootsi ja lapi keelde.

"A. H. Tammsaare jõgedel" on Salu matkapäeviik aastast 1943, kui ta, kogudes materjali oma magistritööks, hikus Aibu, Koitjärve ja Piirsalu maal. Lisaks teadaoleville andmele Tammsaare teoste tagapõhjust iseloomustab Salu Järvamadise pastorit Franz Johann von Nerlingit Tammsaare pastoritüüpide eeskujuna ja toob "Tõe ja õigusse" kirjanduslku Vargamäe kõrvale teelise Vargamäe. Selleie peatükile on lisatud viis fotot.

Kontsentreeritud vormile on Salu eelistanud laiemat ja lahtisemat estlamisviisi sissjutustuste, kirjelduste ja meelelupiltidega. Andnud nõnda probleemile mitmekülgse tagapõhja, kogub autor lõpuks kõik eri harude motiivid uudseks sõnteesiks. Selleie estamisviis teeb eeseede kogu huvitavaks ka laiemale lugejaskonnale. Muidugi saaksis seda kõike uurimistõpsus, rohked viited ja sõõtõendid luuletekstidena ja tsitaatidena kirjadest, käiskirjadest, raamatutest ja ajalehtedest. Meie eeseekirjanduseie on see teos tervitatavaks rikastuseks.

Ka väiliselt kujundusleit ja trükitehniliselt jätab raamat hea mulje.

Helmi Eller

Huvitav nädalalõpp Uppsala eestlastele

UPPSALA (EPL) — Obermmergau kannatusmängud kujunesid Aarne Viisimaa meisterlikul esitusel kaasaelamis-nauditavaiks ka Uppsalas. Eitekandja meisterlikkust täiendasi värviline pildid ekraanil ja originaalsed stereo ülekanded helilindilt. See oli suurejõulne ühemehe lavastus kuulsatest kannatusmängudest ja igale osavõitjale — ja neid oli rõõmustavalt "väismaja" — tekkis kindel tahe kannatusmänge ka originaalis kaasateha aastal 1980.

Aarad Roos kõneles E.V. Tartu ülikooli aastapäeva aktuse raamides Türgi eestlaskonna keelest temale omase vaimukuse ja väga selge eitekandmise viisiga.

Kolmanda väliskülalisena "avas" oma grafika näituse Karin Luts kõneldes "Minu töö ja graafika kunst". Karin Luts ei ole ainult mitmekülgne kunstnik vaid ka väga hää kunstikohta kirjutaja ja kõneleja. Kõigi kolme kohta oligi ühine nimetaja nende hea ja kuulajaskonda arvestav eitekandmise oskus Ülikooli aktuse peakorraldajaks oli Uppsala eesti üliõpilaskond ja kava täitmisei olid oma jõududest abiks Katrin Rinn klaveril, ülõpilaskonna esimees A. Raag avajana ja vilistlaskonna esin. Jaak Kivilõog lõpusõna. Ülejäänu Graafika näituse ja kannatusmängude korraldamise eest võlgneme tanu Eesti Seltsile, kelle esimees. K. Vahtras tervitas tänas ning prasut J. Aunver juhatas meeldivalt sisse Aarne Viisimaa osa. Pruund L. Ottas ja E. Laidva U.E. Seltsi juhatusest olid ülekordselt endid ületanud rikkalikku ja maitsva kohvilaua kätnsega. Mõlemil õhtutel oli esvõõtjail arvukalt ja Karin Lutsult jõi üle poole tosina töö Uppsala eestlaste kodude seintele. Sompus sigistimu korvas sisuihe ettevõtlikkus.

*

Üle kahetunni kestnud, kaus "Obermmergau Kannatusmängud", kaasAarne Viisimaa poolt koostatud, nes osalt otseeset helieiportsaatist (helilindilt läbi stereo-valjuhiisiadate) 1970. a. augusti kuul Obermmergaus aast leidnud 36-ndatest kannatus mängudest, osalt A. Viisimaa enda poolt "lavastatud" osast, koostevõõtjaid oli 12 teatab, et naiste pollitvangide laagris ZH X 385/3 on leedulanna Veruta Kodera, elavkutselt kolhoosnik. Ta sai 1953. a. peetud kohtu otsusega 10 a. vangistust juba üle 20. a. tagasi teõmunud "süüten" eest. Ta oli oss vüünud rahvusliikust liikumisest. Ta pandi vaimuhaiglasse.

Selgub, et mitu vene naist istuvad lennuki kaaperdamise katse pärast. Rohkesti on teadaolevaist laagris usulise tegevuse pärast ja ikka 5, 7 ja 10 a. kinnipidamisega. Noor liitlanna Birute Oellane, sünd. 1950, kelle ema on läti kirjanik, arrsteerit juunis 1969 seepärast, et ta väljapani läti punase-valge-punase rahvusliipu!

*

● **Riikliku julgeolekuasutuse FBI** direktor J. Edgar Hoover selctas Kongressi komitee ees, et grupp praeguse süsteemi ja sõja vastaseid, nende hulgas katoliku preestrid ja nunne, on plaanitsenud purustada Washingtoni sõde- ning kõttesaadmeid ja võtta üks Valge Maja tegelasi pantvangiks.

Stockholmi Eesti Algkooli jõulupidu toimub pühapäeval, 13. dets., kell 14.30 Skanstulli gümnaasiumi aulas Bohusgatanil. Pidul kantakse ette Ao Vaksi nädend "Võlusaan".

Lepiku õhtu TORONTOS

TORONTO (EPL) — Eesti Kulttuurikogu Kanadas korraldas oma esimese iiritusena 26. nov. Eesti Majas kirjanduslikku-muuskalise õhtu Rootsis elunieva luuletaja Kalju Lepiku 50. sünnipäeva tähistamiseks.

Õhtu avas Kultuurikogu üldsekretär K. Eerme, kes märkis, et Kalju Lepik on Toronto eestlaste lähemalt tuttav kui ni mõnigi teine eesti luuletaja, kuna Kalju Lepiku eximenne Torontos 5 aastat tagasi on tänaseni elavalt meelde jäänud. Edasi luges K. Eerme ette Kalju Lepiku tervitusliku luuletuse, mis on pühendatud Eesti Kulttuurikogule Kanadas. Publik aksepteeris Lepiku tervitust kuuskestve aplausiga.

Edasi esitasid Rahvusteatri näitlejad Mats Sõmarilik ja Endel Loo paarkümnend Kalju Lepiku luuletust. Valimik oli tehtud Lepiku varajasemaist luuletustest alates kuni hilisemate luuletustesni ning neid kuulas rõõmsavõõrsilisi kuulaskond hõrvaiskse tähelepanuga, kuigunres näitlejate eitekannel kvitteriti elava aplausiga.

Pikema ülevaate Kalju Lepikust ja tõlgitsusest esitas Toronto Eesti Kirjanduse Sõprade esimees Arvo Naelapea, kes oma eitekandes esitas terve rea näiteid luuletaja loomingust.

Õhtu eitekandelise osa lõppes Toronto Eesti Segakoori kahe laulaja Olaf Kõpvellemi juhatusel. Koor laulis Miina Härma "Kui ma olin viiloseknne" ja Juhan Aavik "Me laulame", mille sõnad on testavasti juhtilar Lepikult.

*

Eesti Kulttuurikogu Kanada juures loodud Kanada Eestlaste Kulttuurifondi toimkond asus tegevusse. Oleksaliikmeline toimkond, kuhu kuuluvad kõigi kulttuurilade esindajad pidas oma esimene koosolekn, kus Kulttuurifondi esimeheks valiti K. Eerme ja sekretäriks Ellen Martens. Fondi toimkond võttis vastu ajalooline J. Oliveti poolt koostatud mõõdukas mõõrmine põhimõtted, mis näevad ette, et suhinna määramisel võõdakse eitepanekuid teha ka väljapooli — ülekõik kas organisatsioonide või ülekõikide poolt. Mõl mõõral toimkond neid eitepanekuid arvestab, olenab toimkonna seisukohtadest.

Esimene Kanada Eestlaste Kulttuurifondi mõõnd tuleb määramisele 1971. aastal ja see tähikse avalikkusele testavaks Vabariigi aastapeava puhul. Auhinnasummana on ette nähtud 1.000 dollarit.

A. Jürgenthal in memoriam

Paljudil kaasmaalasi Rootsis, kes Sind Arthur tundsid, tahas valusalt teade Sinu surmast 2.12.1970.a. Karolinska haiglas, Stockholmis.

Eriti neid, kel E.V. mereväeohvitseriõnnas ja mereväes üldiselt ligi viiteistaastasel koostegutsemisel on Sinust jäänud kõige paremaid mälestusi, samuti neid, kes tegutsesid eesti kaubalaevanduse alal temaiyus.

Arthur Jürgenthal sündis Haapsalõ Eestis ja hiljem paguluses ning kes läs 28.6.1906.a. Lõpetas kolledzhi Tal-Sind kõrgelt hindasid.

Innna, õpsis mereväekadettide kursusel 1923-1928. Ülendati mereväeohvitseriks 29.4.1928.

Mõletan, kuidas Sind kevadel 1928 aastal küladaasn pärast pihvrutsõõnetust Mereväe-ekipaazhis. Lamasid raskelt vigastatuna sõjavõe haiglas. Sa ei nõidanud paanikat, oid rõeaje jubiiunu suhtes, said aru, et vilbid ohtlikul lävel, kuid samas hoovas Sinust meelekindlust ja kõvat tahet kõigist üle saada ja paraneda. Paranesidki ja said seejärgi staabiteenistusse, olles viimaiel aastatel Merejõudude sidesõlema abiks.

Samaegselt jatkus Sul energiat et olla kaasegev eesti kaubalaevanduse alal. Läksid eriu mereväe-vangeittandma 1938 a., et end tõestuki pühendada laevandusala tegevusele, eest olles vahepeal ohud laevahõõgu asjatundlikuks ja edukaks juhiks, oid koos asjalike kaasbuvilistega jõudnud selle ettevõtte viia kindlale alusele.

Jõudsid koos abikaasa Signega pagulusena Rootsi septembril 1944. Sõja lõppedes ei jätnud Sa käsi rüppe, vaid panid uuesti käima tegevuse laevanduse alal, olles pikemat aega Eesti Laevsomanike Ühingu Rootsis esõõtsas. Oid üks selgema pilguga reederesid, kes peaegu alati suutis ette näha võimalikke konjunktuurimuundatsusi sellel komplitseeritud, ja tundlikul tegevusalal ning kes seetõttu õigeaegselt omad vastusammud astus.

Nii mereväes kui ka laevanduses olid Sa usin töömees, selle sõõmpasse omadusega, mitte lasta end väljapaista või omale populaarsust hankida.

Lähematest omastest jäävad Arthur Jürgenthal leinama abikaasa Signe Pinna-Jürgenthal koos poja Jüriga, ode lise Urm abikaasaga Austraalias ja lese vend Paul Pinna abikaasaga New Yorgis.

Puhka rahus Arthur!

OSKAR VALDEK

Jaapan palkab teadusemehi

TOKIO — Pikki aastad valitses olukord, kus kvalifitseeritud teadlased kõigist maailma maadest, kaasa arvatud Jaapan, rändasid ühinal Ameerikasse, kuna sealsed firmad ning valitsus pakkusid töövõimalusi väga soodsale palkadega.

Nüüd on aga USA-s tehnilisel aladel, eriti ekspertide klassis, tõõturg vilets ja ameerika spetsialistid hakkavad töövõimalusi otsima teistes maades. Nii näiteks palkas Omron Tateisi Electronics Co. Jaapanis hiljuti 10 kõige kõrgema kvalifikatsiooniga USA inseneri ja tehnikut oma teenistusse. Paljud nendest töötasid varem USA maailmasuunaga programmis, mida nüüd on tühistatud kärbitud.

JÕULUKS

Agnes Tiituse "Kolm mulnasjutu" noortele ja vanadele.

Piirstud arvul veel müügil: Rootsi Eestlaste Esinduse, Kultuuri Koondises, Naisseltsioonis, Rahvusfondis ja Väis Eestis.

Tartus põles Lenini sammas teatab põrandaalune kroonika

NEW YORK (VES) — Tartu üüdalinnas siitis 17. aprill hommikul ja põles maani maha puust alus leninilt kujutisega. Varsti pärast seda peeti võimude poolt ühes teises linnaosas kõnni noorsik, kes nõekuulamisel tunnistas, et tema oli süütaja. Selgitati, et ta oli kohaliku kammivabriku tööline, sündinud 1952. aastal. Minevade teadete kohaselt tunnistas kohtulik psühhiaatriline ekspertiis noormehe vastutusvõimetuks. Tema nime pole teada. Nõsuguse teate tõi teiste seas ära N Venes põranda all ilmuv "Jookseate Sõõdmuste Kroonika" nr. 15. Lähemad teated ja üksikasjad selle Tartus aset leidnud okupatsioonivõimude vastase demonstreerimise kohta esialgu puudnud, kuna varahommikuse aja tõttu noormehe arresteerimisel oli vähe pealtnägijaid, kui neid üldse oli.

Sama "Kroonika" number teatab paljude muude seas, et N. Venes jaluub kirikute tagakiusamine. Valgvenes, Grodno oblastis asuvas Novaja Ruda küülas õõsutas rõõtevkomitee sulgeda kirikn juma-teõõnõõtusõõla ja muuts see teravõljaaoks, milleks nõusolek hangiti valitsuselt Moskvast. Koguduse liikmete protestid jäid tagajõjetuks.

20. jaanuaril oli õõtevkomitee esinaise asetäitja Zahartshenko riietunud miliitsa vormi, võtnud kaasa miliitsnõksuse ja peitnud end kiriku läähedi metsas kuni inimesed sõõdusõid tõõle. Siis sõõdusõ kiriku juurde, murti lahti selle lukk, laaditi kirikliikud esemed veomasinale ja hakati liikuma. Sõõdmust oli aga näinud mõned mõised uskliikset, kes ruttasid kohale, et takistada miliitsa omavoli.

Naised sõõ peksa, kuid see ei heldutanud veel neid..Nad heitsid auto rataste ette. Autojuht keeldus sõõmast üle nõiste. Siis asus tõõtevkomitee esimehe asetäitja ise roolitaha, miliitsad tassisid õõga naised teelt ja masin sõõtis minema. Kiriku uksed pandi võimude poolt lukku.

Kroonika nr 14 tõi ära nende kaheteõõtõõme nimed, keda Vene võimud süüdistasid lennuki arvutavas rõõvimie katses lennuks Israeli. Nagu selgub, on nende seas ka neli riiklast, nimelt 29-a. Anatoilj Altman, siis Mendel Bodia ja tagavaravõe ohvitser Wulff Zalsmanõõn koos venna Isakuga.

*

Nagu Kroonikast selgub, on KGB sooritanud seoses Leningradi lennukõõga ülekuulamisi ja arresteerimisi üõna alsiit. Vangistamiset on tehtud peale Leningradi veel Tõõlisiit Kaukaasias, Kishinevist Moldaavias jne. Moskvas on ülekuulamist toimetanud KGB leitnant Ülelnud, et — mõõ teie neid enam kuitsete, neid ei päästa enam mitte miskit! Riias on arresteeritud 5. augustil veel B. Schtrafner ja Aron Schplelberg. Lõõtõõmistele olid allutatud peale nende 13 perekonda.

*

Vastamata valjule ja raskele rezhimile, toimub Vene orjalaagreis meelebeltele viidud politivangide peres vastuhakke. Nii on Mordva laagritegrupi ühes laagris 3. mail aset leidnud juhtum, kus mõõdameelete jaoskonnas kinnipeetav vang Baranov 12. kõrpose Dubrovlag'i keskhaiglast ära sõõdi laagri vangide ülembarakkide kõrval, ootamatult viiljapääsendud ja kõõlatud tsooni jooksnud. Vahiõõnist avati temale kohelselt tuli ja mees suri, tabatuna automaadi tõõnast.

Seda nägid peali vangid haiglas ja laagris ning järgmisel päeval keeldus vangidest 15 meest tõõle minemast enne kui nõõdrameelse tapmine uurimisele pole võetud. Nad said karistada.

5. mail suri laagris vanem lätlane Jan Lutharsh, kes just enne seda oli haiglast viija saadetud diagnoosiga — "herve"! Surm põõjustas une streiki miliitsat osa võitis juba 40 vangi. Lisaks neile keeldusid kaks vahisõõdurit-armeenlast, Ruben Davidjan ja Gerzel Derbinjan minemast vahipostile. Võõb märkida, et streikijate vangide seas oli rida armeenlasi.

Juuli algul puhkes laagris nr. 385/19 näljastreik range rezhiimi vastu. Sellest võõtis osa 29 noort poliitvangi pärast seda, kui teatasi, et jälle saadetakse vange kurikuulsasse Vladimiri vanglasse.

Kroonika nr 15 teatab, et naiste poliitvangide laagris ZH X 385/3 on leedulanna Veruta Kodera, elavkutselt kolhoosnik. Ta sai 1953. a. peetud kohtu otsusega 10 a. vangistust juba üle 20. a. tagasi teõmunud "süüten" eest. Ta oli oss vüünud rahvusliikust liikumisest. Ta pandi vaimuhaiglasse.

Selgub, et mitu vene naist istuvad lennuki kaaperdamise katse pärast. Rohkesti on teadaolevaist laagris usulise tegevuse pärast ja ikka 5, 7 ja 10 a. kinnipidamisega. Noor liitlanna Birute Oellane, sünd. 1950, kelle ema on läti kirjanik, arresteerit juunis 1969 seepärast, et ta väljapani läti punase-valge-punase rahvusliipu!

*

● **Riikliku julgeolekuasutuse FBI** direktor J. Edgar Hoover selctas Kongressi komitee ees, et grupp praeguse süsteemi ja sõja vastaseid, nende hulgas katoliku preestrid ja nunne, on plaanitsenud purustada Washingtoni sõde- ning kõttesaadmeid ja võtta üks Valge Maja tegelasi pantvangiks.

E. Kõksi näitus Torontos

TORONTO (EPL) — Rootsis elunevat maalikunstnik Endel Kõksi peetakse Ameerika mandril poolelki oma kunstnikuks", kuna E. Kõks on aastate kestel aeg-ajalt kauemat aega elanud ja töötanud ka USA ja Kanada eestlaste keskel. Sellest olenevalt on ka Kõksi kunstivõõt esitanud Kanada ja USA kunstihõõtustel, korraldades samaaegselt ka iseseisvaid kunstinäitusi, eenekõõle Torontos ja teistes Kanada eestlaste keskustes.

28. ja 29. novembril Torontos toimunud Endel Kõksi varajasema ja eenekõõle hilisema loomingu näitus Endel Kõksi esindaja Emil Eerme kodus kujunes omaühõõtust sündmuseks, kuna selel oli esitatud paarkümmend teost Kõksi tänavu-aastaste loomingust Hispaanias ja Marokos, kus kunstnik veetis suveperioodi.

Hispaania ja Moroko motiive on Kõks jäädvistanud eenekõõle graafilistele lehtedele mitmesugustes inimfiguurides, kaamelite ja muugasavutuder uudse omapärs, mis näitab Endel Kõksi hoopis uuest vaatevinklist.

Torontos äsjatoimumud Endel Kõksi näitusel, mida külastas rohkesarvuline kunstisõõprade hulk Torontost ja väljaspoolt, isegi Californiast, leidis kunstihõõ uus aineala üldist tähelepanu ja ka imestust sõõ kõige vilatsõõkmas mõttes. See tõestus rõõkete ostude tegemisega.

Peale Hispaania ja Moroko teemaleite tõõde oli näitusel rida suuri Kõksi õlimaale, samuti mitmed portreed Toronto eestlastest.

Endel Kõks tõõde näitus ts esindaja Emil Eerme kodus oli esmakordseks taoliseks valikmäätuseks ja lähendas Rootsis elunevat kuid sagedi Ameerika mandril vihtuvat kunstnikku. Toronto kaasmaalastele.

Endel Kõksi uus teos "Nomaadid" (1970) Marokost ja osa uudisloomingut ta tööde näitusel Torontos. Baremal äärel kunstnika esindaja Emil Eerme Torontos.

Automaatne KELNER

CANTON — Cantonis, Ohios demonstreeriti hõõrd automaatkõõrit, milline robot segab kõiresti soovikohased joogid ja esitab seejärevalmistrükitud srve. le valmistrükitud srve.-e

Robot serveerib martini seitsme sekundi jooksul, kuigunres inim-bastimeeh rekord sel alal on 37 sekundit. Arvestatakse, et juba serveerimisel ralskumineva alkoholi nõõl hoiab robot omanikule kokku kuni 6000 dollarit aastas.

TELLIMISTE ASJAS

Eesti Päevalehe tellijad said neil päevil sissemaksukaardid uueaasta tellimistele. Kuna Eesti Päevaleht endiselt saadab maksukaarte datatsentraali kaudu, milline hõlbustab tellimisraamatupidamist, siis kokkuleppel Eskilstuna-Kurireniga toimuvad sissemaksud endiselle postiarvetele, mis kannavad Eskilstuna-Kurireni aadressi. Sealjuures on aga sissemaksukaardid kohaldatud uutele hindadele.

Ühesõnaga toimub tellimiste jätkamine täpselt samal viisil kui varemini kokkuleppel Eesti Päevalehe ja Eskilstuna-Kurireni vahel.

EESTI PÄEVALEHT

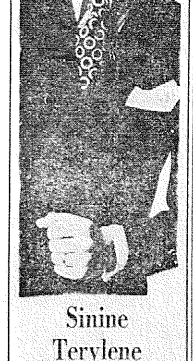

Sinine Terylene ülikond

Pühad pidumeeleolu! — Õige riietus! Kesksinine Terylene ülikond. Rootsi kvalitest. Rootsi konfektsioon. Elegantne, esindaslik, kaunis. Ülikonna modellid on nii ühe- kui kaherealised.

425:-

HEDBERGS ER BÄSTA AFFAR

Kungsgatan 18 och Kungsplan Eskilstuna

Rutt Tulving:

Graafilisi teoseid

Väljapaneku avamine laupaeval, 12. dets. kl. 12—15. Avatud pühapäeval kl. 13—16 ja kriipaevini kl. 10—18.

VÄLIS-EESTI EMP

Lilla Nygatan 8

Box 2113, 103 13 Stockholm

Tel. 11 50 21 & 11 08 08

Vad i paket till son och pappa?

Jo, med denna tröja kan ni klappa.

Kvalité: 100% ull

149 clg 29:50

Mansstl. 34:50

Blombergs

Nybrogat. 4 - Eskilstuna

11 december 1970

Den frånvarande

I Solsjenitsyns "Den första kretsen" heter det att en författare bör vara något i stil med en andra regering. Han bör, det är innebörden, verka som en självständig moralisk auktoritet i samhället, i kraft av sina erfarenheter av människans villkor och legitimerad av sitt samvete. Solsjenitsyn själv hör till de få som motsvarar detta stränga krav. Han gör det tack vare den sällsynta föreningen av gestaltningsförmåga, ansvarskänsla, en sinnets renhet och styrka, ett självupplevt lidande som äger allmängiltighet.

"Den första kretsen" handlar om ett stalinistiskt fånglägen en miljö som författaren upplevde under 14 år såsom internerad. Boken formar sig, som Ruth Halldén skriver i en hyllningsartikel, till "ett oratorium, ägnat det fria tänkandet". Den publicerades, i likhet med flera andra verk av Solsjenitsyn, i Sovjetunionen under en period när de styrande fann det fördelaktigt att ge utlopp för en samhällskritik som till synes var riktad enbart mot Stalins terrormetoder.

I dag är den fria kritikrätten på nytt strypt i Sovjet. Det är inte längre möjligt för en författare att varna för moraliska och sociala faror i landet, skrev Solsjenitsyn i sitt undertryckta brev till den ryska författarkongressen 1967. Det offentliga ordet är förbehållet de publicister som degraderar sig till tjänare åt makten och sminkörer av sanningen.

För Solsjenitsyn som författare återstår då bara tystnaden. Men droppvis läcker hans kritik ut i det ryska samhället, via underjordiska tidningar och stencilerade brev. Ett handlar om de självmord som begås i ryska mentalsjukhus på sådana obekvämma vilkas "sjukdom" tar sig uttryck i opposition mot de styrande: "Det är en grymmare variant på gaskamrarna. Offrens lidanden varar längre och är svårare. Liksom gaskamrarna kommer dessa brott att aldrig glömmas, och de som medverkar i dem kommer att dömas utan preskription under eller efter deras livstid."

Det är ovisst hur många sovjetmedborgare som nås via hemliga vägar av sådana anklagelser och väckanden. Men Solsjenitsyn förblir i alla händelser, genom sina romaner, en moralisk auktoritet som de styrande inte förmår rubba. Själv skulle han kunna kompromissa bort en del av den genom att lämna sitt hemland och välja en exilregerings skyddade men dubiösa tillvaro. Han kunde ha valt att infinna sig i Stockholm, i medvetande om att han troligen inte skulle ha fått återvända hem. Makthavarna önskade troligen ingenting hellre. Men Solsjenitsyn avstod. Hur allmänmänskliga hans budskap och uppgift än är till sin syftning så hör de oupplösligt samman med hans eget land och folk.

Solsjenitsyn var inte med på Nobelfesten. Men han finns hos oss med sina ord som "träffar oss alla och hjälper oss alla".

FÄNGSLANDE TONER

Tidal

Den spanska regeringens hårdhänta rättegång mot 16 baskiska nationalister vacker harm över hela världen.

Spansk gitarrkurs för mera försiggkomna . . .

Basker — stolt folk med egen kultur
Häftiga motståndare till Franco

Francoregimen skall efter flera förhalningar offentligt döma 31 baskiska nationalister (av vilka 15 flytt till sina fränder i Frankrike), alla tillhörande den vänsterrevolutionära baskiska nationaliströrelsen ETA. En rad demonstrationer mot de förestående rättegångarna har ägt rum över hela Spanien. Francoregimen har alltsedan det tyska bombardemanget av staden Guernica 1937 sina häftigaste motståndare just bland baskerna.

Om denna folkspillra, som i Spanien uppgår till inemot 800 000 människor och som talar ett säreget språk och har vidmakthållit många traditionella sedvänjor, berättar har Cristopher Jolin.

□ *Bland de baskiska motståndsmännen finns många av kyrkans män, som på olika sätt demonstrerar sitt missnöje mot regimen.*

I norra Spanien utmed Biscayabukten vid Pyreneernas fot bor inemot 800 000 basker, vilka talar ett språk som är helt artskilt från spanska. De har länge känt sig som främlingar i Spanien. Också i Frankrike i departementet Basses-Pyrénées bor basker, ca 120 000, vilka dock acklimatiserat sig betydligt bättre än baskerna i Spanien.

Baskernas harkomst är relativt okänd. De utgör av allt att döma en homogen folkgrupp. En spansk basker, Fernando Alberdi, redovisade i en bok från 1957, "The Blood Groups of the Spanish Basques", att de allra flesta basker tillhör blodgruppen 0, medan få tillhör gruppen B. Deras CDE-kromosomer är den lägsta av alla europeiska folkgrupper, vilket tyder på att baskerna tillhör en äldre folkgrupp än flertalet andra i vår världsdel.

Baskernas språk, **eskuara**, består väsentligen till 70 procent av låneord från keltiskan, latinet, spanskan och franskan. Men de primitiva ord som bildar det baskiska språkets stomme saknar förbindelser med andra i dag kända europeiska språk. Många forskare anser att det baskiska språket grundlades under den yngre stenåldern.

Varifrån kommer då baskerna? Troligen bodde baskernas förfäder vid Kaukasus. Vid den stora indoeuropeiska folkvandringen för 5 000 år sedan kom baskernas förfäder till Europa och bosatte vid Pyrenéerna där de efter olika fejder med andra folk sökte en fristad.

• Hemkära lyriker

Baskerna är mycket stolta över sitt språk. Denna kärlek till det egna språket har gjort att de lyckats bevara sin egenart. Baskerna är traditionella, de håller på sina fäders arv, särskilt då det gäller poesi och sång.

Bland baskerna finns det gott om lyriker som tävlar med varann i fråga om versens fyndighet och precision. Sjunger gör baskerna gärna till gamla melodier.

• Frihetsälskande traditionalister

Baskerna håller alltså på de gamla traditionerna, men samtidigt är de frihetsälskande. De har i sitt samhälle utvecklat en genska långtgående självbestämmanderätt. De känner sig också hotade av sina numerärt överlägsna grannar och vill till varje pris hävda sin egenart.

De områden som bebos av baskerna är ganska magra. De är bönder och fårahärdar i en ännu pastoral miljö. De klär sig i baskermossa, som blivit så populär både i Frankrike och Spanien, ja, även i många armén. alltsedan engelsmännen under andra världskriget började bära denna praktiska huvudbonad. På fötterna bär de hemmagjorda sandaler.

Baskerna älskar sina prydliga men ofta torftiga hem. De är mycket ceremoniella. Familjelivet är utpräglat patriarkaliskt: herrn i huset bestämmer. Men vid bystämman får han dela ansvaret med andra män.

• Manlig dådkraft

Manlig styrka dyrkas av baskerna. Det kommer fram i deras dans: till den gälla musiken dansar männen med stor atletisk färdighet, där vighet och uthållighet krävs och dessutom temperament. Under dansen kämpar männen med varandra med käppar, knivar och sköldar, allt enligt urgamla traditioner.

I baskernas bollspel, pelote, krävs också mannakraft. Två lag med tre män i vardera laget kämpar med varann. De slår bollen mot en hög mur. Sedan skall männen i det andra laget fånga bollen i studsen och slå den tillbaka mot muren, ofta sker det med bara händerna, ibland med en racket eller en flätad korg.

• Oturi politiken

Trots sin stolthet och folkliga samhörighetskänsla har baskerna aldrig lyckats bilda någon egen stat. De har legat inklämda mellan Spanien och Frankrike men aldrig kunnat spela ut dessa europeiska stormakter mot varann för att uppnå självständighet. De har också valt fel sida när stormakterna legat i fejd med varandra.

Under antiken anslöt sig baskerna till Hannibal och tågade med honom mot Rom, men då Hannibal slutligen besegrades infrivades baskernas land med det romerska riket. Under 1000-talet lyckades kungen av Navarra samla alla basker under sitt välde, men det blev aldrig någon baskisk nation, eftersom katalaner och provencalare utgjorde majoriteten.

Först i slutet av 1800-talet växte det fram en nationalistisk baskisk rörelse. En mängd romantiska frihetssånger skrevs, där man vädjade till baskernas gamla frihetskamp och ärevördiga traditioner. Baskerna började också tidigt intressera sig för att bilda fackföreningar och kooperativa organisationer för att understryka sina självständighetskrav.

• Den korta republiken 1931

När den spanska monarkin störtades våren 1931 fick baskerna lokal självstyrelse. Baskernas ombud samlades i lantdagens gamla hus i Guernica.

Madridregeringen befann sig emellertid i ett tvångläge: inbördeskriget, som kom att utbryta först fem år senare, stod för dörren och den spanska regeringen ville vinna baskerna för sin sak.

Men baskerna ville inte blanda sig i Spaniens inre angelägenheter. Våldsamma oroligheter började emellertid bryta ut, anarkister begick omkring 500 mord och satte flera kyrkor i brand. Baskerna själva var oeniga. I Navarra anslöt sig de kungstrogna till general Mola som var Francos man. Tusentals frivilliga basker kämpade på Francosidan, men de tre andra baskiska provinserna, Alava, Guipuzcoa och Biskaya var regeringstrogna och försvarade sin mark, när Francotrupperna drog fram. I synnerhet sedan tyska bombplan attackerat Guernica, en händelse som förevigats i Picassos berömda målning, 1 600 människor dödades och nära 900 sårades. Staden är nu fullt återställd.

• Stark frihetslåga

Baskernas frihetslåga har dock inte slocknat, tvärtom har den bara tilltagit med åren med en rad strejker och demonstrationer mot regeringen i Madrid och mordet på hemliga polisens chef i San Sebastian för två år sedan, vilket lett till att en omfattande rättegång mot 16 baskiska nationalister, däribland flera präster med anknytning till den baskiska nationaliströrelsen, ETA, som är utpräglat vänsterrevolutionär. (FLT)

CHRISTOPHER JOLIN

Hårresande berättelse

Ni som gillar MAD läs då Nathanael Westa "En kall miljon" i översättning av Thomas Warburton. West hette egentligen Nathan Weinstein och var en knivskarp satiriker. "En kall miljon", är en orginalpocket — utkommen på Gebers, som West skrev redan 1934. Den är en från uppgörelse med det amerikanska samhället och i bästa MAD-stil får vi följa den hårresande berättelsen om Lemuel Pitkins uppgång, storhet och sonderfall.

LORENTZ HEDMAN

En Arenhillare

Om någon kommer fram till dej och frågar om du hållet på att lägga dej till med skägg, bör du svara: — Nej det är inte mitt. Jag skoter det åt en kompis som är på semester.

Det rådet ger Åke Arenhill i sin nya bok "Adress Arenhill" (Askild & Kärnekull Förlag AB) Boken innehåller en massa råd och funderingar om Anpassningsproblem, Miljöproblem och Evige problem. Åke Arenhill har plockat några hitar ur sitt radioprogram, som också hette "Adress Arenhill".

En ganska rolig bok med annorlunda frågor och annorlunda svar. Den passar bra för en kväll i bästa fältöjlen, när man inte har några bekymmer som tynger — eller vill glömma dem.

KAJ NYMAN

• Pressforum

Om nedläggning

av tidningar hade statsminister Olof Palme många förnuftiga och tankeväckande saker att säga när han på måndagen berörde ämnet inför sin riksdagsgrupp, skriver **Svenska Dagbladet**:

Tidningsdöden innebär, sade han bl a, en allvarlig fara ur demokratins synpunkt eftersom det inte bara är ett företag utan också en åskit som slås ut vid en nedläggning. Åsktbildningen monopoliseras och detta medför risk för att även nyhetsförmedlingen enkeiriktas.

På den sistnämnda punkten tarvar hr Palmes uttalande en kommentar. Om statsministern åsyftade något sinn borgerligt monopol på bedömningen av nyheter så är hans farhågor vara överdrivna. Nästan undantagslöst eftersträvar de borgerliga tidningarna att följa den vedertagna principen att skilja på nyheter och åsikter. Det finns en tidning i landet som genomgående gör flagranta avsteg från den regeln, som målmedvetet manipulerar och styr sitt nyhetsmaterial. Det är den utan jämförelse största socialdemokratiska tidningen, Aftonbladet.

SACO-chefen

Bertil Östergren går i en nyutkommen bok till anfall mot massmedia. **Handelstidningen**:

Östergren har tyvärr rätt, när han säger att många journalister inte tål kritik och gärna vill framstå som ofelbara. Ofta har de dessutom fördelen att i teknisk mening kunna få sista ordet i sitt medium. Å andra sidan har vi svårt att erinra oss de tillfällen då Bertil Östergren i anfall av självkritik stått upp och bekänt sina fel. Men till skillnad från journalister begår han kanske inga fel?

Det är rimligt att en sådan valutgång som den i år också återspeglas i den faktiska politiken, att socialdemokratin lägger sig vinn om att i större utsträckning lyssna på forslag som kommer från annat håll och att man anstränger sig att slippa attityden av upphöjd ofelbarhet. Mer diskussion och mindre av högfärdig och självbelåten socialdemokratisk retorik!

GUNNAR HELÉN
i Veckans affärer

75 procent

av den svenska exporten går till de stater som är anslutna eller söker anslutning till EEC, framhåller **Norrländska Socialdemokraten**:

Det är därför ett fullkomligt lättsinne att betrakta EEC-frågan som ett problem vi kan skjuta ifrån oss. Det ligger i hela vårt folks intresse att vi kan nå en tullupprgörelse som inte ställer oss i ett sämre läge än konkurrentländerna.

I debatten har även medbestämmanderätten i EEC framställts som ett ilka angeläget intresse för oss som tullfriheten. Och visst är en medbestämmanderätt viktig. Men det avgörande blir till vilket pris den får köpas. Kolliderar den med vår neutralitetspolitik är den varken uppnåelig eller önskvärd.

Eskilstuna-Kuriren
80:e årgången
Chefredaktör och ansvarig utgivare
Hans Schöler
Redaktionschef
Axel Jerlehagen
Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB
Verkst. dir. Roland Åkerlund

Telefonnummer:
016/ 13 71 60
Växel
måndag—fredag ..... 8—22
lördag ..... 8—12
söndag ..... 15—22

Efter växelns stängning
Huvudred. 13 71 63 13 71 66
13 67 47 11 63 08
Idrottsred. 13 71 64 14 44 09

Felanmälan
beträffande tidningsutbärningen i Eskilstuna:
Pressbyrån entreprenör 14 87 81

Abonnemangspriser:
Helår ..... 155:—
Termin (4 mån) ..... 56:—
Månad ..... 15:—

Postgirokonto nr 2 77 86
Postadress:
Box 366, 631 05 Eskilstuna 1
Eskilstuna-Kurirens Tryckeri 1970

Tullmän gjorde storkap på båt

HUDIKSVALL (TT)

Det största smuggelbelslaget i Hudiksvall på 20 år gjordes på onsdagen i stadens hamn.

Tullpersonalen påträffade 123 sprittfiskor och 4 000 cigarretter på en utländsk båt. Flera besättningsmän är inblandade i smugglingsförsöket.

Brand i Karlstad Skador för 5 milj

KARLSTAD (TT)

Skador för omkring 5 milj kr tillades vid en brand i en silo-anläggning hos Värmlands lantmäns centralförening i Alster utanför Karlstad på torsdagen. Elden började i en hundrårig kvarn och spred sig sedan till silon.

Värdet av brunna byggnader och maskiner uppskattas till 2 milj kr.

Dagens debatt

Havsörnen tar ej fasan

Den 4 december fanns en artikel i tidningen med följande rubrik: "Havsörn vid Hjälmaren gör slut på fasanerna". Detta är ej med sanningen överensstämmande Fasanerna har minskat i hela landet och särskilt i Mellansverige. Undertecknad har fått en mängd rapporter om dylikt och hade en artikel i frågan publicerad i tidningen för en tid sedan. Docent Karl Borg vid Statens Veterinärmedicinska Anstalt uppgav att han fått in en mängd rapporter. Dödsorsaken var okänd men mycket märklig. Det rörde sig troligen om något gift. Man hade dock inte fått in några fasaner för analys förmodligen därför att räven tar dem direkt.

Havsörnen lever till stor del på ås och ken någon enstaka gång ta en and. Den kan absolut inte ta en fasan. I artikeln står för övrigt att en katt försvunnit så det rör sig troligen om en ung kungsörnarna strövar söderut om vintern och många omkommer på grund av kyla och svält. De är mycket dåliga jägare och kattor brukar vara det som är lättast att ta. De kan även ta harar ibland. Duvhöken kan ibland ta en fasan och är väl genom sin snabbhet och sina överraskande anfall de som får ut mest av sin jakt på fasaner. De är dock liksom alla rovfåglar dåliga "jägare" och får ej alltid byte. De är även lata och tar först dem som av en eller annan anledning avviker och ej är i bästa form.

Undertecknad anser att fasanneggången beror på homosfyret. Det är enkas ej i kroppen och går ej att bevisa. I TV sade man att Domänverket har flygsprutat arealer, som motsvarar Skåne och Blekinge tillsammans. I ressultom sprutar Vägverket buskar efter vägarna och SJ samt de flesta städers parkförvaltningar. I Örebrotrakten har man ju hittat döda kungsörnar i är med gifter i. Jag tror att den ofantliga minskningen av fasaner vid Fredsbammarsön beror på någon form av gift. Jag tror att inte någon behöver "blänga snett på rovfåglarna" i detta fall.

LENNART BOLUND

Jula tillsammans

Alexander Solsjenitsyns fyra böcker:

Cancerkliniken 480 sidor, ca 19: 50
En dag i Ivan Denisovitjs liv 131 sidor, ca 9: 50
Den första kretsen 616 sidor, ca 19: 50
Högra handen 190 sidor. ca 12: 50

Dom kostar tillsammans 61:-
Samtliga böcker finns även i presentupplaga.

DOMUS
Bokhandel - Eskilstuna